

Ter herinnering aan het vijftigjarig bestaan der N.V. Stoomschoenfabriek J.A. Ligtenberg te Dongen (Holland)

1881 4 juli 1931

Bij de herdenking van het vijftigjarig bestaan der N.V. Stoomschoenfabriek J. A. LIGTENBERG

In een tijd als de onze, waarin ieder den mond vol heeft van malaise en teruggang in zaken, stemt het blijde, bij de herdenking van het vijftigjarig bestaan eener, alom in den lande bekende schoenfabriek, een anderen toon te laten hooren. Niet, dat ook hier de druk van den tijd niet zou worden gevoeld en de strijd om het behouden van de eerste plaats in de rijen der Noord-Brabantsche industrieën steeds grooter kracht en intensiever arbeid vraagt, maar hef innerlijk krachtige, door en door gezonde bedrijf van de vijftigjarige, levert in zijn geschiedenis het bewijs, hoe ondernemingsgeest en nauwgezetheid, gepaard aan vakkennis en ijver, juist in moeilijke tijden een bedrijf kunnen beginnen en tot bloei brengen als andere een moeilijk bestaan lijden.

Want het was zeker geen weeldetijd in 1881, toen Johannes Antonie Ligtenberg den 4den Juli, den dag, volgende op dien van zijn huwelijk, met zijn vrouw, Christina van Rosmalen, zijn zaak oprichtte. De tijdsomstandigheden waren verre van rooskleurig. De hoopvolle opleving in hef schoen- en lederbedrijf, gewekt door enkele gunstige jaren, die op den oorlog van 1870 gevolgd waren, had reeds lang weer plaats gemaakt voor een algemeene inzinking, die vooral het toch al niet rooskleurige handschoenmakersbedrijf zeer bemoeilijkte.

Voor Ligtenberg vormde dit echter geen beletsel. Als derde zoon van Antonie Ligtenberg was hij gesproten uit een eenvoudig landarbeidersgezin. Zijn vader liet zijn zoons het schoenmakersvak grondig leeren, omdat hij wist, dat alleen daardoor de: mogelijkheid geschapen werd, dal zijn ideaal: zijn jongens wat meer. in de wereld te zien worden, overwezenlijkt zou kunnen worden. Zoo werd door den vader de grond bereid voor het later op te trekken gebouw.

In de werkplaats van zijn vader en moeder nam Johannes spoedig een voorname plaats in. Mede door zijn steun was het bedrijf in 1881 zóó hecht geworden, dat het verder veilig aan de zorgen van de broers kon worden toevertrouwd. Hijzelf verliet toen het ouderlijk huis. In overleg met vader en moeder gingen zes man van het personeel met hem mee. Hij was overtuigd dat hij slagen zou, als hij maar met kracht en volharding zou kunnen werken.

Zoo namen dien 4den Juli 1881 de werkzaamheden in het nieuwe bedrijf een aanvang. Zeer bescheiden in omvang was de „fabriek”, een gedeelte van hef tot woonhuis ingerichte pand aan de Sint Jozefstraat.

De baas belastte zich zelf met snijden en het inkoopen van de grondstoffen ; voerde de correspondentie, zorgde voor de richtige uitvoering van de ingekomen orders en maakte zich druk met inpakken en verzenden. Hij hield onder dit alles de geheele leiding van het kleine bedrijf in handen. Onvermoeid, trouw bijgestaan door zijn vrouw, werkte hij van 's morgens vroeg tot 's avonds laat. Hij gunde zich nauwelijks rust. Vooral in die dagen waren de prijzen voor de artikelen, die hij maakte : zeelaarzen, vetlederen werkschoenen en pluche pantoffels, van prima stof vervaardigd, al zeer, zeer laag en de netto winst heel gering. Al was het toen nog niet noodig om stad en land; af te reizen voor den verkoop en al kwamen de orders als vanzelfsprekend schriftelijk of door persoonlijk bezoek van de afnemers binnen, toch was het de gewoonte van dien gemoedelijken tijd om — meestal om de drie maanden — de trouwe afnemers een. bezoek te gaan brengen.

Het in den loop van hef kwartaal afgeleverde schoenwerk werd dan afgerekend en meestal met de noodige nieuwe orders op zak werd de thuisreis aanvaard. Maar zelfs voor die kwartaalreizen kon Ligtenberg dikwijls moeilijk den tijd vinden. Daarom frok zijn vrouw er ook wel eens op uit. Dat was iets ongewoons voor dien tijd — zij gaf daarbij echter niet alleen blijk van haar durf en doortastendheid, maar ook van haar verkoopkracht en logisch zakeninzicht bij het overwinnen van moeilijkheden en onaangename voorvallen. die nu eenmaal het zaken- doen aankleven. Grote en lange reizen: behoeften echter niet te worden gemaakt, want de meeste en beste verbruikers waren in Rotterdam gevestigd.

De aard der gefabriceerde artikelen eigende zich vooral voor het scheepsvolk en de talrijke schippers van de in opkomst zijnde Rotterdamsche haven.

Vanzelf had een en ander ten gevolge, dal ook zij duchtig de handen uit stak bij hef inpakken en verzenden, vooral daar ook bij het toenemen van de bestellingen, het aantal knechts, dat van werk moest worden voorzien, steeds grooter werd.

Die jaren van vooruitgang zijn wel de zwaarste van Ligtenberg's leven geweest, maar zij werden goud omrand door de voorspoed en een gelukkig huwelijksleven.

De inmiddels geboren zonen speelden hun kinderspelen bij vaders snijtafel en al spelende werden zij tot grootfabrikant voorbereid. Het personeel was intusschen uitgebreid tot 30 man. Naast het vetlederen werk legde Ligtenberg zich meer en meer toe op mooiere artikelen.

Een lage heerenschoen met gele steek afgelapt was in die dagen al iets heel bijzonders en door Ligtenberg werd deze met succes in den handel gebracht. Van alle kanten kwamen klanten opdagen en Ligtenberg begreep, dat er, wilde hij de zaak groeiende houden, zoo gauw mogelijk tof uitbreiding moest worden overgegaan. In de betrekkelijk kleine ruimte van de werkplaats werd nu een wals en een stanz en kort daarop een doornaaimachine geplaatst. Jongensschoollaarzen en chroom- en boxlederen heerenpantoffels en fietsschoenen vormden welhaast het

grootste gedeelte van de productie, die tot circa 500 paren per week was opgevoerd.

Wij schreven 1898. De schoenen van Ligtenberg begonnen naam te krijgen in hef land.

Hef vasthouden! aan zijn beginsel : prima grondstof, gemakkelijke pasvorm, solide maakwijze droeg daartoe in belangrijke mate bij. Het bleek spoedig noodig met de eischen van den tijd mee te gaan, ook wat het: verkoopsysteem betref. Bij het toenemen der productie: was het niet verantwoord te blijven wachten op de zeer ongelijk inkomende orders, maar moest voor meer geregeld klantenbezoek naar een vertegenwoordiger worden uitgezien. In den heer A. Koren te Amsterdam bleek de juiste man gevonden te zijn. Deze legde zich speciaal toe op den verkoop van burgerschoeisel, waardoor langzamer hand de zeelaarzen en het vetlederen werk op den achtergrond geraakten.

Een en ander was zeer. naar den zin van Ligtenberg, want aan het zware zeewerk was met zeer lang en hard werken niet veel meer dan den kost te verdienen;

De zoons waren inmiddels grooter geworden en de oudste, Cornelis, was reeds in de zaak werkzaam. Begaafd met een helder verstand en In dees onmogelijk bijhouden scherp inzicht, beziel met grooten ijver en liefde voor vaders zaak, gaf deze zich daaraan met zijn geheele hart.

Door zijn oom. Antoon, die in Amsterdam een schoenhandel dreef, daartoe in staat gesteld, had hij het geluk een schoenfabriek te kunnen bezichtigen. Dat beteekende in die dagen heel wat. Van dat oogenblik af rijpte bij hem het idee om ook op diezelfde manier, als hij nu gezien had, te gaan fabriceren. Het werken: tot nog toe met die: door lichaamskracht voortgedreven machines,

vorderde niet alleen veel te veel inspanning van vader en zoon. maar kon: het tempo van Kees' geest onmogelijk bijhouden. De moeilijkheid en-de tegensland van hel personeel dal gaarne volhardde bij de ouderwetsche manier van werken en In iedere machine een doods vijand zag, moesten nu overwonnen worden. Bovendien kwam het personeel in opstand, omdat de verdeeling van arbeid hen helemaal uit den booze voorkwam. Als men dat nagaat, kan men begrijpen, hoe zwaren tijd vader en zoon van 1900-1903 doormaakten.

Bij dit alles kwam als een natuurlijk gevolg van dien strijd tusschen conservatisme en vooruitgang de afwerking van het gefabriceerde artikel danig in de knel. Het zag er alles behalve mooi-uit. Daar evenwel steeds aan de grondstoffen de grootst mogelijke zorg werd besteed, waardoor de kwaliteit door al die narigheid niet werd geschaad, bleef de goede naam ongerept.

De Waalwijksche tentoonstelling van 1903 werd tot een keerpunt in de wijze van fabriceren voor de Ligtenbergers.

De Tangyes Motorenfabriek uit Engeland demonstreerde daar met een petroleummotor van 10 P.K, Op hartstochtelijk aandringen van Kees werd deze eerste krachtbron, na breede overweging met vader zoowel als met moeder aangekocht. Al zagen deze laatsten heel goed in dat hun zoon het beste met de zaak voor had, baarde deze verandering hen toch zorg. Zij wisten wat het beteekende eenig geld bijeen te krijgen en vreesden, dat, als een lied zonder einde, de eene uitgave de andere noodwendig zou voorbereiden.

In een bijbouw werd de motor geplaatst en was met het een en ander ondergebracht in een fabriek van 10 bij 6 meter groot.

De Dongenaren dreven er den spot mede, doelende op de kleine ruimte, waarin die groote machines waren opgesteld. Toen echter in 1907 het eerste gedeelte van de nu nog bestaande fabriek, 12 x 6.50 meter groot, verrees, vroegen vrienden en kennissen met groote verwondering, hoe zij zich voorstelden zulk een ruimte gevuld te krijgen. Zulk een vergrooing kwam hen immers zeer overdreven voor.

Onderwijl was ook de tweede zoon, Janus, in de fabriek gekomen, Mel hel steeds in aanlal toenemende personeel, dat zich langzamerhand aan den nieuwen gang. van} zaken aanpaste, werd ingespannen gewerkt van 's morgens zes tot s avonds 8 uur, allen 's Zaterdags eindigde de werkdag om half zes. Vader en moeder Ligtenberg hadden het onder dit alles niet gemakkelijk, het geld was gestoken in ijzer en steen. Zou het ooit terecht komen? Nachten week de slaap niet van hun oogen en toch....

De zorg werd niet weinig verminderd door de onbruikbaarheid van de doornaaimachine, die van begin tot het einde een onding gebleken is, waarbij Vader Ligtenberg veel zweetdruppels heeft gelaten. Maar daarin kwam spoedig verandering door geleidelijk aankopen van nieuwe machines.

Successievelijk kwamen nu: ook de iongere zonen in het bedrijf, n.m. Piet, Henri en Antoon. De beide oudsten gingen iederen Zaterdagavond naar Waalwijk om zich te bekwamen in hef maken van patronen.

Hoe vreugdig het ook was den zichtbaren vooruitgang waar te nemen, toch bracht ook hij weer nieuwe eischen en moeilijkheden mede.

De heer Maurits L. Lam uit Amsterdam werd aangesteld als vertegenwoordiger, maar deze verlangde damesartikelen mee te voeren op reis.

Nieuwe moeilijkheden moesten overwonnen worden. Tot nog toe had toch niemand er aan gedacht in Dongen, het land van vetleer en pluche, damesschoenen te fabriceren. Maar het moest. De moeilijkheden waren er immers om te overwinnen. De patroons bekwaamden zich in die richting en het werkvolk moest het geleerd worden en...het ging.

Gelijkertijd werd 'hiermede hef bewijs geleverd, hoe gerust Ligtenberg voortaan het werk aan zijn zoons kon overlaten om het zelf, wel verdiend, waf gemakkelijker 'te nemen.

De lijden van, finantieele zorgen lagen in het verleden en de dagelijksche zorg voor de fabricatie kon door, de jongeren gemakkelijk worden gedragen.

De gestadige vooruitgang maakte zijn leven vreugdig.

De fabriek werd wederom vergroot in 1910 met 25 x 9,50 meter en eer het drie jaar verder was werd het gebouw vergroot tof een fabriek van 18 X 10, 50 meter, met drie verdiepingen.

Toch bleek deze aanmerkelijke verbetering in de behuizing nog niet voldoende, want de vooruitgang ging in haastiger tempo en daarom werd in 1915 bij een nieuwe verbouwing 21 x 9.50 meter aan de bestaande gebouwen toegevoegd.

De productie kon worden opgevoerd tot het respectabele getal van 2000 paren per week en bestond nu uit het betere middelgenre, zoowel in Heeren-, Dames- als Meisjesartikelen.

Inmiddels was de heer W. Eskens fe Amsterdam als verfegenwoordiger aangesteld, die het wel en wee van den oorlogstijd meemaakte en nog lang daarna nieuwe wegen wist te vinden voor de steeds groeiende productie.

In 1918 werd een naar den eisch van den tijd ingerichte machinekamer gebouwd en reeds een jaar later had de grootste. en laatste verbouwing plaats, met 25 x 9,50 meter werd nog eens de bestaande fabriek vergroot en de productie wederom verhoogd.

Niet minder dan 2300 paren verlieten nu elke week de fabriek en vonden hun weg in steden en dorpen. '.

Jammer was het, dat Vader Ligtenberg, die zich innerlijk verheugde over den groei van het door hem zoo klein begonnen bedrijf terwille van zijn zonen, wier liefde voor de zaak hem zoo ondubbelzinnig bleek, hef niet beleven mocht de kroon op zijn werk te zien. Hij overleed op 11 Mei 1918, nauwelijks vijf en zestig jaar oud.

De bestaande fabriek, die uit tal van veranderingen en verbouwingen tot stand gekomen was, voldeed echter op den duur niet aan de eischen, die men aan een modern bedrijf stellen moest en daarom oordeelden de vijf gebroeders in 1924 den lijd gekomen om die kroon op vaders werk te zetten door hef bouwen van een geheel nieuwe fabriek naast de bestaande En zoo verrees de kolos van beton, ijzer en glas met een werkoppervlakte van 2000 M2 . waarin alle machines, ieder afzonderlijk met electro-motor gedreven, zijn ondergebracht. Een moderne stofzuiginstallatie zorgt, dat de geheele fabriek stofvrij gehouden wordt. Ruimte, licht en lucht heerschen in alle werkzalen en bevorderen niet weinig het vlotten van den arbeid.

De productie bedraagt op heden 3000 paren per week, maar kan bij goeden gang van zaken nog beduidend worden opgevoerd.

Het personeel omvat ruim 200 man, waarvan er velen reeds een jubileum bij de firma hebben gevierd.

Buitengewoon zwaar en smartelijk werd de familie Ligtenberg en de zaak getroffen, toen 10 November 1926 op pas twee en veertig jarigen leeftijd de oudste firmant, broer Kees, de ziel van de zaak, uit het leven werd weggerukt. Onoverkomelijk geleet dit verlies, de broers vroegen zich af hoe zij zonder hem, die in alles de leiding gaf, voort « zouden gaan en nu zonder hem. Zij erkenden zoo gaarne zijn groote voortreffelijkheid. Maar de dood verklaart zich niet en geeft geen rekenschap. Zich

schikkende in hef onvermijdelijke, hebben zij in zijn en in 's vaders geest de op hun schouders gelegde taak voortgezet en zij weten, ieder in hun afdeeling. Janus inkoop en algemeene leiding;

Piet verkoop en buitendienst : Henri in de onderwerk-afdeeling ; en Antoon in de snijderij en stikkerij, te handelen en te werken als. ware die beide er nog om hun goedkeuring daarover uit te spreken.

Onder het fabrieksmerk „J.A L.” zijn de Heeren-, Dames- en Kinderschoenen van Ligtenberg in Good Year, afgelapt, ago en doorgenaaid, alom bekend en geniet vooral de steunschoen „Correct” een buitengewone reputatie onder het beter gesitueerde publiek, dat van een doelmatige en tegelijkertijd van een mooie kwaliteitsschoen houdt.

Aan het hoofd van de administratie staat de heer Riemslog die tegelijkertijd de finantieele leiding heef terwijl de hoofdboekhouding in de handen van den heer M.J. Knoop berust.

Reizigers zijn: De heer R Ruitenbeek, Haarlem, welke hoofdzakelijk in Noord- en Zuid Holland werkt : de heer G. J. Zonderland, Apeldoorn, die uitsluitend de Noordelijke provinciën bezoekt en de heer J. Hillenaar, 's Bosch, die zich den Zuidelijken kant van ons land tol arbeidsveld ziet toegewezen.

Dat de onderlinge verstandhouding tusschen patroon en personeel uitstekend is, komt vooral tot uiting in den aard van de cadeaux, die het personeel ter herinnering aan dit vijftigjarig bestaan heeft aangeboden, n.l. een buste van den oprichter der zaak en een geschilderd portret in olieverf van den overleden directéur, Cornelis Ligtenberg, welke straks, prijkende in een der kantoorlokalen, zullen getuigen van eerbied voor de gestorvenen en van hoogachting. Voor de tegenwoordige patroons.

Dat hef Mevrouw de, Wed. Ligtenberg vergund is onder monter en gezond op 75-jarigen leeftijd dit gouden feest mee te maken zal haar en haar kinderen dankbaar stemmen.

Dongen, 4 juli 1931